

Ю. І. Косенюк,
аспірант кафедри глобалістики, євроінтеграції та управління національною безпекою,
Національна академія державного управління при Президентові України

ФІНАНСОВА ПІДТРИМКА КРЕДИТУВАННЮ МАЛОГО ТА СЕРЕДЬОГО БІЗНЕСУ ШЛЯХОМ ДЕРЖАВНИХ ГАРАНТІЙ

Yu. Kosenyuk,
postgraduate student, Department of global studies, European integration and management national security
The national Academy of public administration under the President of Ukraine

FINANCIAL SUPPORT LENDING TO SMALL AND MEDIUM-SIZED BUSINESSES THROUGH GOVERNMENT GUARANTEES

Специфіка малого та середнього бізнесу обумовлює обмежені можливості отримання кредитів під заставу кредитування, під заставу прийнятної майна. Створення схеми державних гарантій дозволяє розширити доступ підприємців до банківських кредитів. Міжнародний досвід свідчить про значний ефект державного гарантування для реального сектору економіки, а також для банківського сектору. Умовами успішної реалізації зазначених схем є виділення відповідних державних коштів, створення інституту гарантій, опрацьована процедура відбору банків-партнерів та інших кредитних установ, вимоги до кінцевих позичальників. Ефектом цього інституту є не тільки збільшення обсягів кредитування МСП, але створення нових робочих місць, розвиток здорової конкуренції між різними формами підприємництва.

The specificity of small and medium business leads to limited opportunities for loans secured by loans secured by acceptable assets. Creation of the scheme of government guarantees allows to expand the access of entrepreneurs to Bank loans. International experience shows a significant effect of state guarantees for the real sector of the economy and the banking sector. Conditions for successful implementation of these schemes is the allocation of public funds, the establishment of the institution of safeguards, an elaborate selection procedure of partner banks and other credit institutions, requirements to the final borrowers. The effect of this institution is not only the increase in lending, but the creation of new jobs, development of healthy competition between different forms of entrepreneurship.

Ключові слова: підприємництво, державна політика, державна підтримка, кредитування, малий та середній бізнес, фінансове забезпечення підприємницької діяльності.

Key words: entrepreneurship, public policy, state support, crediting, small and medium-sized businesses, financial support for entrepreneurial activities.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Ринкова економіка має забезпечувати справедливо рівний доступ різних форм підприємництва до

фінансових ресурсів. Малий та середній бізнес відчуває особливий дефіцит у залученні фінансових ресурсів внаслідок високих вимог банків-кре-

диторів до покриття кредитів заставою. Поряд з цим кредити для МСП стають значно дорожче, особливо у часи фінансової кризи, ніж для великих корпорацій. Невеликі підприємства мають вкрай обмежені власні ресурси і, як правило, не залучають інвестиції напряму на фондовому ринку. У багатьох країнах гарантування кредитів є ключовим інструментом стимулювання розвитку реального сектору економіки. В Україні запровадження цієї схеми гальмується з різних причин екзогенного та ендогенного характеру.

МЕТА СТАТТІ

Мета статті полягає у визначенні механізму державних гарантій за кредитами малому і середньому бізнесу в Україні на підставі передового міжнародного досвіду та обґрунтуванні практичних рекомендацій щодо оцінки очікуваного ефекту від створення схеми державних гарантій для розвитку фінансового та реального секторів економіки України.

АНАЛІЗ ПУБЛІКАЦІЙ

Вітчизняні науковці досліджують проблеми доступу представників малого та середнього бізнесу до кредитних ресурсів та ризиків, які виникають в результаті залучення ними банківських кредитів, зосереджуючи при цьому увагу на необхідності створення схеми державного гарантування кредитів. У більшості авторів це питання обмежується обґрунтуванням гарантій як одного з напрямів розвитку кредитування: Д. Долбнєва [4], О. Юнко [19], В. Турчак [18], детальну характеристику міжнародного досвіду в цій сфері розкривають міжнародні експерти за проектами Світового банку [23; 26], ОЕСР [2; 27], USAID [10; 13], GIZ [9], особливо слід відзначити економістів М. Ващик [1] та О. Олійник [10]. Поряд з цим питання полегшення доступу до кредитів банків для МСП залишається невирішеним, а державне гарантування кредитів МСП так і не запроваджено в Україні. Про актуальність цієї проблеми свідчать результати опитування кредитних експертів українських банків [12] та самих підприємців [4].

ВИКЛАДЕННЯ ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Кредитні гарантії є ефективним продуктом, орієнтованим на забезпечення виконання підприємцями кредитних зобов'язань за договорами банківського кредитування в умовах недостатності заставного забезпечення. Таким чином, механізм кредитних гарантій, з одного боку, дає можливість суб'єктам малого та середнього бізнесу залучити фінансування, яке в кілька перевищує наявні у них застави, з іншого боку, дозволяє банкам розділити з державою ризики, пов'язані з фінансуванням МСБ, і тим самим стимулює банки розвивати даний сегмент бізнесу. До 68% МСП на ринках країн, що розвиваються, недостатньо обслуговуються фінансовими інститутами, у результаті виникає незадоволений попит на кредити близько 1 трлн дол. [26].

Досвід запровадження схем гарантування кредитів у різних країнах світу може бути інструментом, що ефективно допомагає вирішити проблеми погіршення доступу для кредитів МСП: високі процентні ставки, відсутність застави, інформаційна асиметрія

[22]. Серед джерел фінансових ресурсів МСП банківські кредити за статистикою займають третє місце після доходів від діяльності суб'єктів підприємства та особистих коштів засновників. Якщо частка банківських кредитів у структурі джерел фінансового забезпечення МСП в Україні складає менше 20%, то в економічно розвинутих країнах — не менше 60%. Питома вага кредитів для МСБ в загальному обсязі кредитного портфеля банків є незначною (до 20%) вже впродовж багатьох років, так, у 2013 вона складала 14,7%, а у 2014 — 15,1% [5]. Державна підтримка банківського фінансування МСП переважно має вигляд субсидування відсоткових ставок або часткової компенсації кредитних виплат [1]. Міжнародні фінансові установи реалізують в Україні масштабні проекти кредитування в іноземній валюті. Однак МСП, як правило, не мають сталих валютних надходжень від експорту. Державна організація з питань мікрокредитування — Український фонд підтримки підприємництва фактично не розвиває схему гарантій за кредитами МСП: у 2013 році надав підтримку підприємцям на загальну суму 1,73 млн грн. (при витратах на утримання персоналу 1,46 млн грн. на рік) та не надавав коштів у 2014 році [7].

Створення державної схеми кредитування саме для МСП неодноразово висувалося на порядок денний Уряду. У 2013 році розпорядженням Кабінету міністрів була схвалена Концепція Загальнодержавної програми розвитку малого і середнього підприємництва на 2014—2024 роки та визначено Державну службу з питань регуляторної політики та розвитку підприємства державним замовником Програми. На жаль, така Програма не була прийнята. Проект Закону України "Про Загальнодержавну програму розвитку малого і середнього підприємництва на 2014—2024 роки", що був оприлюднений на сайті Державної регуляторної служби України у 2013 році, взагалі не згадує про гарантування кредитів МСП. Проект Закону України "Про Загальнодержавну програму розвитку малого і середнього підприємництва на 2014—2024 роки" в редакції 2014 року (реєстр. № 4003 від 21.01.2014) передбачає в додатку — пунктом 9: створення кредитно-гарантійної системи підтримки малого і середнього підприємництва, розроблення проекту закону про кредитно-гарантійну систему підтримки малого і середнього підприємства, активізація фінансово-кредитних механізмів (виконавці Держпідприємство, Мінекономрозвитку, Нацкомфінпослуг, Мінфін, Національний банк України) лише на 2017 рік [17].

Україна втратила унікальну можливість створити спеціалізовану гарантійну установу для кредитування МСП на базі державних банків УБРР та Держзембанку (перебувають у стадії ліквідації). План дій нового Уряду на 2016 рік передбачає реорганізацію або приватизацію ПАТ "Державний земельний банк" (розділ II. 12. Реформування системи державної підтримки сільського господарства) [14]. Проект документу "Стратегія розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року", оприлюднений Урядом 14 квітня 2016 року, передбачає пунктом 2 "Забезпечення доступу до фінансів" розвиток інструментів гарантування кредитів через

Таблиця 1. Стандарти функціонування державних схем гарантування кредитів МСП

Нормативно-правова база	Корпоративне управління та управління ризиками	Операційний механізм	Моніторинг та оцінка
1. Створити SGK в якості самостійної юридичної особи	5. Чітко визначити мандат SGK	9. Чітко визначити критерії прийнятності МСП, кредиторів та кредитних інструментів	14. Встановити жорсткі вимоги до фінансової звітності та аудиту фінансової звітності
2. Забезпечити адекватне фінансування і прозорість джерел	6. Встановити слушну структуру корпоративного управління з незалежною радою директорів	10. Забезпечити баланс надання гарантій, масштаб охоплення та фінансової стійкості	15. Періодично розкривати нефінансову інформацію
3. Сприяти змішаній формі власності і ставитися справедливо до міноритаріїв	7. Розробити надійні основи внутрішнього контролю для захисту експлуатаційної цілісності	11. Випускати часткові гарантії, які відповідають пруденційному регулюванню і капіталізації кредиторів	16. Систематично оцінювати продуктивність схем і публічно розкривати результати
4. Самостійно і ефективно контролювати SGK	8. Прийняти ефективну і всеосяжну систему управління ризиками	12. Установити прозору і послідовну політику цін на основі ризиків	
		13. Розробити ефективний, чітко задокументований, і прозорий процес управління вимогами	

Джерело: складено автором за [26].

створення незалежного та надійного фонду гарантування кредитів, який надаватиме адресну допомогу діючим МСП з надійними бізнес-планами; співпрацю з комерційними банками щодо розвитку механізмів кредитно-гарантійного забезпечення МСП; удосконалення нормативно-правового регулювання операцій з кредитними гарантіями, вироблення оптимальних, прозорих правил відбору претендентів на отримання гарантій. Також ця стратегія передбачає створення фонду гарантування кредитів за програмою EU SURE [16].

Ініціатива ЄС SURE (Підтримка України для відновлення економіки) здійснюватиметься у 2016—2020 рр. Вона є частиною пакету спеціальних заходів ЄС для України у 110 млн євро і включає лінію кредитних гарантій на суму 40 млн євро. ЄС SURE буде здійснюватися фондами міжнародної технічної допомоги, ЄБРР і ЄІБ та спрямована на потреби Міністерства економічного розвитку і торгівлі, МСБ та організацій підтримки бізнесу. Лінія кредитних гарантій буде організована у співпраці з Європейським інвестиційним банком. Впровадження цього проекту відбувається дуже повільно (у листопаді — грудні 2015 року компанії-учасники тендеру формували команди експертів, а до роботи експерти мали приступити у березні 2016 року, проте ніяких новин про старт проекту ЄС SURE до кінця травня не з'являлося).

На нашу думку, ключовими перешкодами впровадження схеми гарантування в Україні є збіг обставин:

- 1) часті реорганізації у відомствах, які відповідають за реалізацію проекту;
- 2) незацікавленість чиновників у інноваціях для розвитку бізнесу;
- 3) відсторонення МСП від переліку пріоритетних завдань Уряду великими корпораціями;
- 4) відсутність потужного лобіювання інтересів МСП в доступі до фінансових ресурсів;
- 5) побоювання спільноти щодо розкрадання державних коштів;

6) сумніви щодо окупності даної схеми внаслідок очікування високого рівня дефолтів за кредитами МСП;

Зокрема, у грудні 2014 року відбулася реструктуризація Державної служби з питань регуляторної політики та розвитку підприємництва, яка починаючи з березня 2012 року відповідала за реалізацію політики щодо МСП. Вона була позбавлена повноважень у сфері підтримки підприємництва, які в січні 2015 року були передані Міністерству економічного розвитку та торгівлі. Однак Департамент розвитку бізнес-клімату, який має займатися формування політики щодо МСП, досі не створений. Очікувалося, що новий департамент перегляне згадану вище Концепцію Загальнодержавної програми, адаптує її та розпочне реалізацію, проте на сайті міністерства відсутній проект даного документу для обговорення.

В Україні надання державних гарантій історично охоплювало великі корпорації, переважно державного сектору, супроводжувалося корупційними скандалами та дефолтами. Це обумовило розчарування в цьому інструменті серед регуляторів, політиків та учасників фінансового ринку.

Проект технічної допомоги Україні ОЕСР, що передбачав підтримку створенню схеми гарантування кредитів в аграрному секторі, був завершений у лютому 2016 року, але безрезультатно (замовником проекту був Мінагрополітики). Слід відзначити також інші проекти: "Підтримка малих і середніх підприємств" (Уряду ФРН), "Кредитування малих і середніх підприємств за програмою АРЕХ" (Світовий банк), Програма підтримки малого бізнесу ЄБРР та ін.

Західними експертами обумовлено, що ефективність SGK залежить від того, як вони започатковані та управляються з плином часу. Було визначено шість важливих аспектів, що окреслюють мінімальні вимоги, які потрібно задовольнити, аби належним чином розробити формат SGK та управляти схемою [21]. Такими параметрами є: мета, цільова група, фінансування, ціноутворення, управління ризиками та управління

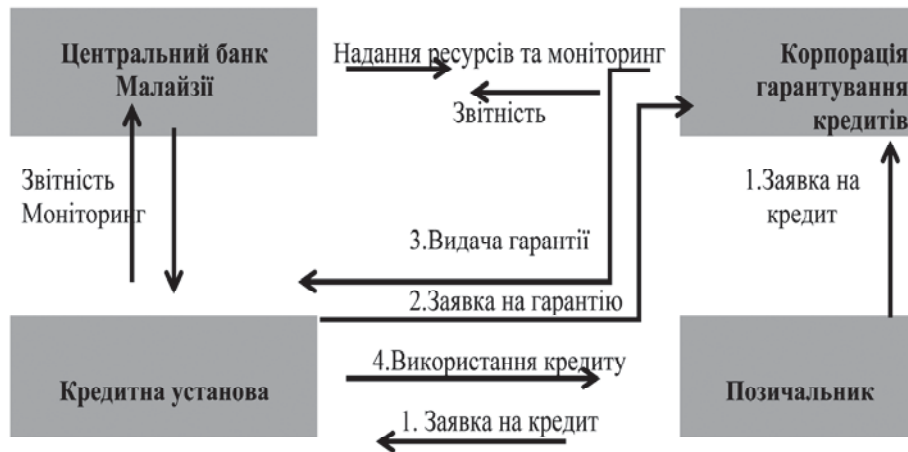

Рис. 1. Модель бізнесу SGK

Джерело: складено за <https://www.cgc.com.my/overview/>

схемою. Зробимо спробу і обґрунтуємо, які повинні бути параметри ефективної SGK, щоб забезпечити доступ до кредитів МСП в сільському господарстві України.

Державні схеми гарантування кредитів (SGK) є поширеною формою державного втручання, щоб розблокувати фінансування для малих і середніх підприємств. Більше половини всіх країн світу мають SGK для малих і середніх підприємств. Схема кредитних гарантій забезпечує зниження кредитного ризику щодо третіх сторін для кредиторів за рахунок поглинання частини збитків кредитора за кредитами, малим і середнім підприємствам у разі дефолту, як правило, в обмін на плату. Проте міжнародному співтовариству не вистачає загального набору принципів або стандартів, які можуть допомогти урядам в розробці, експлуатації та оцінці SGK для малих і середніх підприємств. Робоча група з представників Світового банку та FIRST (Financial Sector Reform and Strengthening) Initiative, разом з SME Finance Forum запустили новий інструмент, щоб допомогти урядам в реалізації державних схем кредитної гарантії. Інструмент призначений, щоб стати стандартом для ефективного і дієвого створення і функціонування державних SGK для малих і середніх підприємств по всьому світу. Нижче наведені 16 принципів, що охоплюють чотири ключові області, які мають вирішальне значення для успіху SGK.

Для МСБ в Європейському союзі розроблено спеціалізований інформаційний ресурс "Портал МСБ?" (http://europa.eu/youreurope/business/funding-grants/access-to-finance/index_en.htm), який пропонує інформацію про доступ до фінансування, програми підтримки з боку структурних фондів ЄС, у розрізі кожної країни ЄС та країн-учасників програми сусідства, до яких належить і Україна. За програмами підтримки фінансування отримує щорічно більше 200 тис. суб'єктів МСБ. Підтримку отримують підприємства будь-якої галузі та розмірів у формі позик, гарантій, фондowego інвестування та інших. Рішення про фінансування приймається локальними фінансовими інституціями (банками, гарантійними товариствами чи фондowymi інвесто-

рами), які завдяки підтримці ЄС, розширюють фінансування бізнесу. В програмах підтримки бізнесу приймають участь більше 1 тис. фінансових установ. Кожен підприємець може скористатись правом "кредитного зворотного зв'язку", за яким фінансова установа зобов'язана надати інформацію про кредитний статус та фінансове становище підприємця, на підставі якої приймає рішення про кредитування.

На цей період діють наступні програми підтримки МСБ в частині гарантування кредитів: COSME (фінансування ресурсами для зростання бізнесу та гарантування позик) та InnovFin (програма "Горизонт 2020" включає гарантії для інноваційного малого та середнього бізнесу). Фінансовий пакет програми COSME визначений у обсязі 2,3 млрд євро, 60% з яких повинні витратитись на фінансові інструменти [13].

SGK функціонують, як правило, за типовою структурою, яка включає кредитні установи, позичальники, гарантійну установу. Також опосередкованим або прямим учасником SGK виступає центральний банк — в ролі органу регулювання, а іноді співзасновника схеми. Нижче наведено схему малайзійської корпорації з гарантування кредитів.

SGK у країнах Центральної та Східної Європи мають багато спільних характеристик. Більшість схем створено в кінці 1990-х років, перебувають у державній власності, в статусі корпорації, і підлягають оподаткуванню. Вони капіталізовані визначально і в подальшій роботі не дотримуються рівня фінансового важелю. Такі установи є некомерційними, але із зобов'язанням бути самоокупним; не отримують банківську ліцензію, але регулюються центральним банком або державним відомством. Мета таких схем — вирішення проблеми нестачі відсутності застави у позичальників та збільшення кредитування. Гарантії пропонуються всім банкам, а позичальник подає заявку на кредит безпосередньо в банку, де він дізнається про гарантії. Рішення про гарантію приймається за кожним кредитом окремо, а заявки обробляються максимумі 20—29 днів. Гарантійне покриття становить від 50% до 100% від основної суми, і не включає проценти, на період до 5 років. Кредити оцінюються на основі бізнес-плану і внутрішньої систе-

Таблиця 2. Динаміка використання ірландської державної СГК

Рік	Схвалено кредитів	
	Кількість	Сума, євро
2012	6	582 000
2013	88	12 107 500
2014	68	9 283 344
2015	78	14 969 050
Усього	240	36 941 894

Джерело: [22].

ми скорингу, підрахунку очок. Вимоги за гарантійним випадком сплачуються у разі неплатежу або визнання банкрутства позичальника одним платежем після вичення справи.

Комісійна винагорода гарантійній установі, як правило, встановлюється як відсоток від суми гарантії або від суми кредиту. Згідно досліджень [22] 57% СГК стягували комісію з суми гарантії, 26% — з суми кредиту. У 56% СГК комісія сплачується напряму позичальником, в 21% СГК — фінансовою установою (хоча потім вона стягується з клієнта). В 63% СГК стягують одноразову комісію, 30% схем стягують комісію раз на рік, 15% — беруть членські внески. Крім того, 25% СГК, які стягують одноразову комісію, при розрахунку комісії враховують термін погашення гарантованого кредиту, в той час як в 25% СГК комісія визначалася в залежності від рівня ризику позичальника. Розмір комісії коливається в діапазоні 0,8—2,3% річних.

Наприклад, у Польщі гарантії за кредитами підприємцям надає Банк народного господарства — Bank Gospodarstwa Krajowego (BGK). Порука або гарантія не може поширюватися на кредити, що надаються BGK. Гарантія надається в розмірі до 80% суми кредиту, мінімальна сума гарантії не може бути нижче 3,5 млн злотих, а максимальна сума не може перевищувати еквіваленту суми 10 млн євро в злотих. BGK стягує комісійну плату, що оплачується вперед за кожен річний період, її розмір обумовлюється сумою гарантії погашення кредиту станом на початок року гарантії, за винятком поновлюваного кредиту, щодо якого базою для нарахування комісійних є сума гарантії кредитного ліміту. Ставка за річний період поручительства погашення кредиту: 3,8% — для заявників, що відносяться до категорії мікропідприємців, малих або середніх підприємців, 0,95% — 3,80% для більших господарських суб'єктів (ставки визначаються в індивідуальному порядку і обумовлюються класом ризику). Основним видом забезпечення гарантії є власний вексель із застереженням "без протесту". Крім того, клієнт подає заяву про згоду на проведення примусового стягнення заборгованостей у разі дефолту. Банк BGK вправі висунути вимогу про надання додаткового забезпечення, якщо ризик виплати за зобов'язанням занадто високий. Заявка на надання гарантії клієнтом подається в той банк, що його кредитує.

В Ізраїлі "Credit Guarantee Fund" надає гарантії фінансовим інституціям на п'ятирічні позики. Межа гарантування — до 85% від суми кредиту [15]. Процес відбувається в 2 етапи: МСП подає апликацію фірмі-координатору, яка проводить початкову оцінку запиту на кредит, а потім передає документи одному з 4 банків на вибір МСП. У банку спеціальна комісія, яка включає

представника фірми-координатора та громадськості визначають умови та ставку. Підприємство може відмовитись від запропонованих умов і подати заявку до іншого банку.

Механізм кредитування під гарантії спрямований на підвищення доступності кредитування для суб'єктів МСП в умовах недостатності заставного забезпечення і забезпечення у вигляді поручительств регіональних гарантійних організацій.

В Ірландії система гарантій за кредитами (СГК) надає державні гарантії через державне відомство Департамент робочих місць, підприємництва та інновацій акредитованим кредиторам (Allied Irish Banks, Банк Ірландії і Ulster Bank Ireland) у розмірі до 75 відсотків від суми прийнятих кредитів або спеціальних облигації "Продуктивні облигації" для життєздатних мікро-, малих і середніх підприємств (МСП). Виплати за гарантією проводить держава ("гарант") Кредитору на суму залишку основного боргу у разі невиконання зобов'язань позичальником. Кредитна система гарантій була впроваджена 24 жовтня 2012 року та поступово набирає обороти (див. табл. 2).

У результаті було створено 1085 нових робочих місць, а 618 робочих місць були збережені. 23 лютого 2015 року оголошено про зміни в схемі гарантування, зокрема, розширено максимальну тривалість гарантії від трьох до семи років. Схема гарантування кредиту була впроваджена 16 квітня 2015 року. На кінець 2015 року були санкціоновані 57 кредитів загальною вартістю 9 678 450 євро відповідно до переглянутої схемою.

ВИСНОВКИ

Серед очевидних переваг державних СГК над іншими механізмами фінансування є відсутність потреби у значних асигнувань з державного бюджету. При запровадженні СГК гроші з бюджету потрібні тільки на первинному етапі. Слід включити у план заходів Уряду прийняття Закону про гарантування кредитів МСП або як складової у більш широкому Законі про стимулювання економічного зростання шляхом розвитку кредитування реального сектору. Необхідно подолати всі перешкоди у розвитку державної схеми гарантування кредитів, а для цього підпорядкувати сам проект створення схеми віце-прем'єру, що дозволить долати міжвідомчі бар'єри. Для прискорення інституційного розвитку схеми узагальнити уроки розвитку аналогічних схем у країнах Східної та Центральної Європи та країнах колишнього СРСР (Прибалтика, Казахстан та Росія). Джерелом стартового капіталу мають бути кошти від ліквідації Державного земельного банку, продажу пакетів акцій у державних банках та цільове виділення коштів з кредиту міжнародних фінансових організацій України.

Література:

1. Ващик М.С. Можливості адаптації досвіду країн ЄС щодо функціонування системи гарантування кредитів для сільськогосподарських підприємств України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Chem_Biol/Vldau/APK/2009/files/09vmseou.pdf

2. Впровадження схем гарантування кредиту в Україні: приклад агробізнесу. Посібник до реалізації ре-

комендацій, ОЕСР, 2012 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.oecd.org/daf/psd>

3. Ділові очікування підприємств України. І квартал 2016 року. — Національний банк України [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Національного банку України. — Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog>

4. Долбнева Д.В. Стан та перспективи розвитку ринку банківського кредитування МСП в Україні. — Вісник Запорізького національного університету. — № 2 (22). — 2014. — С. 197—206.

5. Завдання і заходи з виконання Загальнодержавної програми розвитку малого і середнього підприємництва на 2014—2024 роки [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.dkrp.gov.ua/info/2969.htm>

6. Звіт Українського фонду підтримки підприємництва [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://ufpp.gov.ua/about_fund/reports_on_progress

7. Зимовець В.В. Ефективність надання державних гарантій підприємствам в Україні // Фінанси України. — 2014. — № 12. — С. 56—68.

8. Кірхнер Р., Корякін І. Покращення доступу МСБ до фінансування в Україні. Німецька консультативна група. Інститут економічних досліджень та політичних консультацій. — Серія консультативних робіт [PP/02/2016]. — січень 2016 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.beratergruppe-ukraine.de/wordpress/wp-content/uploads/2016/03/PP_02_2016_ukr.pdf

9. Ковальчук А. Інструменти політики щодо малого та середнього підприємництва: міжнародний досвід. — Агентство США з міжнародного розвитку (USAID). — Київ, 2015 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.ier.com.ua/ua/sme_development/working_papers_sme?pid=5015

10. Олійник О.О. Запровадження схеми гарантування кредиту в сільському господарстві України // Облік і фінанси. — 2013. — № 2 (60). — С. 99—105.

11. Опитування про умови кредитування. — Аналітичний звіт, II квартал 2016 (квітень 2016 року) [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Національного банку України. — Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=30391036>

12. Панцир С., Когут А. Політика підтримки МСБ: доступ до фінансово-кредитних ресурсів. — Policy Paper // Європейський інформаційно-дослідницький центр. — Київ, 2015. — 17 с.

13. План пріоритетних кроків уряду на 2016 рік (проект). — Урядовий портал [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт. — Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/>

14. Політика розвитку МСП в Україні. Як реалізувати потенціал малого та середнього підприємництва в Україні. — Біла книга. — Київ — 2015 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.ier.com.ua/files/publications/Books/White_book_IER_2015.pdf

15. Проект Стратегії розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року. — Урядовий портал [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт.

16. Проект Закону України "Про Загальнодержавну програму розвитку малого і середнього підприємництва на 2014—2024 роки". — 30.09.2013. — Державна регуляторна служба України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.dkrp.gov.ua/>

17. Про схвалення Концепції Загальнодержавної програми розвитку малого і середнього підприємництва на 2014—2024 роки. — Кабінет Міністрів України. — Розпорядження від 28 серпня 2013 р. № 641-р [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/641-2013-%D1%80>

18. Турчак В.В. Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку малого бізнесу в Україні / В.В. Турчак // Молодий вчений. — 2013. — № 1. — С. 39—44.

19. Юнко О. Проблеми і перспективи кредитування малого і середнього бізнесу в Україні. Вісник Університету банківської справи Національного банку України. — 2014. — № 2 (20). — С. 92—94.

20. Характеристика країн на основі принципів акта з питань малого бізнесу: Україна. — Індекс політики щодо МСП країни східного партнерства, 2016 рік — Оцінка реалізації акта з питань малого бізнесу (АМБ) для Європи [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.oecd.org/globalrelations/Ukraine-chapter.pdf>

21. 3rd Quarter Report of 2015 detailing the analysis and performance of the SME Credit Guarantee Scheme. — 30th September 2015 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.djei.ie/en/Publications/Q3-2015-Report-SME-Credit-Guarantee-Scheme.html>

22. Beck T., Klapper L. and Mendoza J. The typology of partial credit guarantee funds around the world // Policy Research Working Paper 4771, World Bank. — 2010. — 35 p.

23. Credit Guarantee Schemes for SME lending in Central, Eastern and South-Eastern Europe. — A report by the Vienna Initiative Working Group on Credit Guarantee Schemes. — November 2014 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.eib.org/attachments/efs/viwig_credit_guarantee_schemes_report_en.pdf

24. Douette A., Lesaffre D. and R. Siebeke. SMEs' Credit Guarantee Schemes in Developing and Emerging Economies: Reflections, Setting-up Principles, Quality Standards. — Deutsche Gesellschaft fur Internationale Zusammenarbeit (GIZ) 2014 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.ruralfinanceandinvestment.org/sites/default/files/giz-study-on-smes-credit-guarantee-schemes_pdf.pdf

25. Principles for public credit guarantee schemes for SMEs. — Working Paper. 2015 International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank and FIRST Initiative. — 2015 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://documents.worldbank.org/>

26. SME and Entrepreneurship Financing: The Role of Credit Guarantee Schemes and Mutual Guarantee Societies in supporting finance for small and medium-sized enterprises. — Final Report. — Organisation for Economic Co-operation and Development 30-Jan-2013. CFE/SME(2012)1/Final [Електронний ресурс]. — Режим доступу: [http://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=CFE/SME\(2012\)1/FINAL&docLanguage=En](http://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=CFE/SME(2012)1/FINAL&docLanguage=En)

References:

1. Vashchuk, M.S. (2009), "Mozhlyvosti adaptatsiyi dosvidu krayin ES shchodo funktsionuvannya systemy harantuvannya kredytiv dlya sil's'kohospodars'kykh pidpryyemstv Ukrayiny" [Elektronnyy resurs]. available at: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Chem_Biol/Vldau/APK/2009/files/09vmseou.pdf (Accessed 20 July 2016).
2. OECD (2012), "The introduction of credit guarantee schemes in Ukraine: the case of agribusiness. Guide to implementation of recommendations", available at: <http://www.oecd.org/daf/psd/UkraineS-HKAgribusinessUKR.pdf> (Accessed 20 July 2016).
3. National Bank of Ukraine (2016), "Business expectations of enterprises in Ukraine. The first quarter of 2016", available at: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=29626717> (Accessed 20 July 2016).
4. Dolbnyeva, D.V. (2014), "Status and prospects of development of bank lending to SMEs in Ukraine", *Visnyk Zaporiz'koho natsional'noho universytetu*, vol. 2 (22), pp. 197—206.
5. State regulatory service of Ukraine (2014), "Draft Law of Ukraine "On the State program of development of small and medium enterprises for the years 2014-2024", available at: <http://www.dkrp.gov.ua/info/2969.htm> (Accessed 20 July 2016).
6. Ukrainian Fund for Entrepreneurship Support (2016), "Report", available at: http://ufpp.gov.ua/about_fund/reports_on_progress (Accessed 20 July 2016).
7. Zymovets', V.V. (2014), "The effectiveness providing state guarantees to enterprises in Ukraine", *Finansy Ukrayiny*, vol. 12, pp. 56—68.
8. Kirchner, R. and Koryakin, I. (2016), "Improving SME access to finance in Ukraine. German Advisory Group. Institute for Economic Research and Policy Consulting", available at: <http://www.beratergruppe-ukraine.de/wordpress/wpcontent/uploads> (Accessed 20 July 2016).
9. Koval'chuk, A. (2015), "Policy instruments for small and medium businesses: international experience", *Ahent-stvo SSHa z mizhnarodnoho rozvytku (USAID)*, available at: http://www.ier.com.ua/ua/sme_development (Accessed 20 July 2016).
10. Oliynyk, O.O. (2013), "The introduction of the credit guarantee scheme in agriculture Ukraine", *Oblik i finansy*, vol. 2 (60), pp. 99—105.
11. Natsional'nyy bank Ukrayiny (2016), "Analytical Report "Poll of credit conditions", available at: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=30391036> (Accessed 20 July 2016).
12. Pantsyr, S. and Kohut, A. (2015), "Policy support SMEs: access to finance and credit resources", Policy Paper. *Yevropeys'kyy informatsiyno-doslidnyts'kyy tsentr. Kyiv, Ukraine*.
13. Cabinet of Ministers of Ukraine (2016), "Plan priority steps the government for 2016 (draft)", available at: <http://www.kmu.gov.ua/> (Accessed 20 July 2016).
14. USAID (2015), "The policy of SME development in Ukraine. As the potential of small and medium business in Ukraine", available at: <http://www.ier.com.ua/files/> publications/Books/White_book_IER_2015.pdf (Accessed 20 July 2016).
15. Cabinet of Ministers of Ukraine (2016), "Draft Strategy of development of small and medium business in Ukraine in 2020", available at: <http://www.kmu.gov.ua/> (Accessed 20 July 2016).
16. State regulatory service of Ukraine (2013), "Draft Law of Ukraine "On State Program of development of small and medium enterprises for 2014—2024 years", available at: <http://www.dkrp.gov.ua> (Accessed 20 July 2016).
17. Cabinet of Ministers of Ukraine (2013), Order "On approval of the Concept of the National Program of development of small and medium enterprises in the years 2014—2024", available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/641-2013-%D1%80> (Accessed 20 July 2016).
18. Turchak, V.V. (2013), "The current state, problems and prospects of development of small business in Ukraine", *Molodyy vcheny*, vol. 1, pp. 39—44.
19. Yunko, O. (2014), "Problems and prospects of lending to small and medium business in Ukraine", *Visnyk Universytetu bankivs'koyi spravy Natsional'noho banku Ukrayiny*, vol. 2 (20), pp. 92—94.
20. OECD (2016), "Characteristics countries based in act on the principles on issues small business: Ukraine. — Index of SME policy Eastern Partnership countries", available at: <https://www.oecd.org/globalrelations/Ukraine-chapter.pdf> (Accessed 20 July 2016)/
21. Department of Jobs, Enterprise, and Innovation (2015), "3rd Quarter Report of 2015 detailing the analysis and performance of the SME Credit Guarantee Scheme", available at: <https://www.djei.ie/en/Publications/Q3-2015-Report-SME-Credit-Guarantee-Scheme.html> (Accessed 20 July 2016).
22. Beck, T. Klapper, L. and Mendoza, J. (2010), *The typology of partial credit guarantee funds around the world*, Policy Research Working Paper 4771, World Bank, Washington, D.C., United States.
23. EBCI (2014), "Credit Guarantee Schemes for SME lending in Central, Eastern and South-Eastern Europe/A report by the Vienna Initiative Working Group on Credit Guarantee Schemes", available at: http://www.eib.org/attachments/efs/viwg_credit_guarantee_schemes_report_en.pdf (Accessed 20 July 2016).
24. Douette, A. Lesaffre, D. and Siebeke, R. (2014), "SMEs Credit Guarantee Schemes in Developing and Emerging Economies: Reflections, Setting-up Principles, Quality Standards. Deutsche Gesellschaft fur Internationale Zusammenarbeit (GIZ)", available at: http://www.ruralfinanceandinvestment.org/sites/default/files/giz-study-on-smes-credit-guarantee-schemes_pdf.pdf (Accessed 20 July 2016).
25. The World Bank and FIRST Initiative (2015), "Principles for public credit guarantee schemes for SMEs. Working Paper. 2015 International Bank for Reconstruction and Development", available at: <http://documents.worldbank.org/> (Accessed 20 July 2016).
26. OECD (2013), "SME and Entrepreneurship Financing: The Role of Credit Guarantee Schemes and Mutual Guarantee Societies in supporting finance for small and medium-sized enterprises. Final Report", available at: <http://www.oecd.org/officialdocuments> (Accessed 20 July 2016).
Стаття надійшла до редакції 21.08.2016 р.